

Europees Hof voor de Rechten van de Mens

6 december 2011, nr. 8595/06

(Jočienė (President), Tulkens, Popocić, Malinverni, Karakaş, Raimondi, Pinto de Albuquerque)

Noot Lavrysten

Internering. Psychische ziekte. Onaangepaste detentieomstandigheden. Zelfmoord in gevangenis. Recht op leven. Onwettige detentie.

[EVRM art. 2, 5 lid 1]

Tom De Clippel, de zoon van de verzoekers, was een psychiatrische patiënt die aan paranoïde schizofrenie leed en met een drugsverslaving kampte. In maart 1999 werd hij gearresteerd op verdenking van een poging tot autodiefstal. De Gentse Raadkamer oordeelde in mei 1999 dat De Clippel de feiten gepleegd had. Aangezien hij volgens het psychiatrisch rapport ernstig psychisch verstoord was en geen controle had over zijn daden, besliste de Raadkamer hem te interneren.

Na een verblijf in een instelling gespecialiseerd in drugsverslaving, werd hij in januari 2001 overgeplaatst naar een psychiatrisch centrum. Op 27 juli 2001 bleek uit een rapport van zijn begeleider dat hij zich dermate agressief gedroeg dat het onmogelijk was om verder met hem te werken. Dezelfde dag besliste de Substituut-Procureur des Konings daarom dat De Clippel opgenomen moest worden in de psychiatrische afdeling van de gevangenis van Gent.

Op 30 juli 2001 werd hij opgenomen in de Gentse gevangenis, niet in de psychiatrische afdeling maar in de afdeling voor gewone gevangenen, waar hij een cel moest delen met drie andere gevangenen. De volgende dag werd hij, na een gevecht met een celgenoot, als straf in een isoleercel geplaatst. Op 2 augustus 2001 besliste de psychiater om zijn medicatie te wijzigen, waarna hij in een individuele cel werd geplaatst. Volgens zijn vader, die hem op 2 augustus had gezien, leed hij erg onder de detentie in een gevangenisomgeving en was hij enorm angstig. Op 6 augustus 2001 verhing De Clippel zich in zijn cel.

De verzoekers klagen dat de Belgische autoriteiten niet alles hadden gedaan om de zelfmoord van hun zoon te voorkomen (materieel element art. 2 EVRM), dat het gevoerde onderzoek niet effectief was (procedureel element art. 2 EVRM) en dat de detentie van De Clippel in strijd was met het Belgische recht en niet plaatsvond in een gepaste instelling (art. 5 lid 1 EVRM).

Wat zelfmoord in de gevangenis betreft, hangt de positieve verplichting onder art. 2 EVRM om preventieve maatregelen te nemen om een individu te beschermen tegen zichzelf af van de vraag of de autoriteiten weten of zouden moeten weten dat er een ernstig en onmiddellijk gevaar bestaat dat een individu zelfmoord wil plegen. In dat geval zal art. 2 geschonden zijn wanneer de autoriteiten niet alles doen dat redelijkerwijs van hen verwacht kan worden om die zelfmoord te voorkomen. Volgens het Hof was De Clippel op twee manieren kwetsbaar: enerzijds omdat hij van zijn vrijheid beroofd was en anderzijds omdat hij mentaal ziek was. In de gevangenis bestaat er een verhoogd risico op zelfmoord en dat risico is tevens inherent aan zijn ziektebeeld. De autoriteiten waren op de hoogte van de ernst van zijn mentale ziekte op het moment dat beslist werd om hem op te nemen in de gevangenis. Enkele andere factoren hadden bovendien hun aandacht moeten trekken: zijn therapie werkte niet; hij gedroeg zich agressief, hij was gestopt met z'n medicatie en nam weer drugs; en de dag na zijn aankomst had hij een celgenoot aangevallen. Hij begreep niet waarom hij in de gevangenis zat en was opgewonden, nerveus en

angstig. De autoriteiten hadden daarom moeten weten dat er een ernstig en onmiddellijk gevaar bestond dat hij zelfmoord zou plegen in een gewone gevangenisomgeving.

Geïnterneerden vallen naar Belgische wetgeving niet onder een detentieregime, maar onder een eigen regime waarin zij moeten genieten van psycho-medische omkadering. Bovendien was beslist om hem in de psychiatrische afdeling te plaatsen. Hij had zich dus nooit mogen bevinden in de gewone afdeling van een gevangenis. Door de nationale regelgeving niet na te leven en zo bij te dragen tot het gevaar op zelfdoding, hadden de autoriteiten niet alles gedaan wat redelijkerwijs van hen verwacht kon worden. Bovendien had de gevangenis onvoldoende rekening gehouden met zijn mentale ziekte en zijn statuut: bij aankomst werd hij niet onderzocht door een psychiater; hij werd niet in de psychiatrische afdeling opgenomen; niettegenstaande zijn paranoïde schizofrenie werd hij in een gedeelde cel geplaatst; hij belandde in een isoleercel; de psychiater die hem uiteindelijk onderzocht was niet gespecialiseerd in geïnterneerden en hield geen rekening met zijn statuut. De plaatsing van De Clippel in een gewone afdeling van de gevangenis vond haar oorsprong in het chronisch gebrek aan plaatsen in gespecialiseerde psychiatrische instellingen of psychiatrische afdelingen van gevangenissen. Zo waren er in de Gentse gevangenis maar zeventien plaatsen voor een honderdtal geïnterneerden. Het Hof besluit daarom tot een materiële schending van art. 2 EVRM.

Wanneer een gedetineerde overlijdt in verdachte omstandigheden en wanneer de oorzaak hiervan mogelijks bij een daad of een omissie van een overheidsagent of een openbare dienst ligt, vereist art. 2 EVRM dat er hiernaar een effectief en officieel onderzoek gevoerd wordt. Aangezien geen enkel element van het dossier aantoont dat het officiële onderzoek niet effectief was, besluit het Hof dat er geen sprake was van een procedurele schending van art. 2 EVRM.

Volgens de wet moet internering plaatsvinden in een gespecialiseerde instelling of, uitzonderlijk en onder restrictieve voorwaarden, in een psychiatrische afdeling van een gewone gevangenis. Bovendien was zijn plaatsing in de psychiatrische afdeling bevolen. Zijn detentie in de gewone afdeling was dus manifest in strijd met het interne recht. Bovendien is detentie in de zin van art. 5 par. 1 e) EVRM enkel "rechtmatig" wanneer die plaatsvindt in een ziekenhuis, een kliniek of een andere geschikte instelling. Het Hof besluit daarom tot een schending van art. 5 lid 1 EVRM.

*De Donder en De Clippel
tegen
België*

NOOT

1. Om deze zaak in de context te plaatsen, is het nodig om eerst de problematiek van de internering te schetsen. Naar Belgisch recht is internering een veiligheidsmaatregel om de samenleving te beschermen tegen een psychisch ziek persoon die een ernstig misdrijf gepleegd heeft, maar niet strafrechtelijk aansprakelijk gesteld kan worden door zijn psychische ziekte. In afwachting van de inwerkingtreding van de Wet van 21 april 2007 betreffende de Internering van Personen met een Geestesstoornis, wordt internering nog steeds geregeld door de verouderde Wet van 1 juli 1964 tot Bescherming van de Maatschappij tegen Abnormalen en Gewoontemisdadigers. De strafrechter (een onderzoeks- of een vonnisgerecht) kan een beslissing tot internering nemen als er aan drie voorwaarden voldaan is: 1) het moet bewezen zijn dat de betrokkene een als misdaad of wanbedrijf (de twee hoogste categorieën van misdrijven)

omschreven feit heeft gepleegd; 2) hij moet dermate psychisch ziek zijn dat hij zijn daden niet meer kan controleren (zowel op het ogenblik van de feiten als op het ogenblik van de beslissing); en 3) de betrokkene moet een gevaar vormen voor de maatschappij. De internering is een maatregel van onbepaalde duur, maar om de zes maanden kan een verzoek tot invrijheidstelling gericht worden aan de Commissie tot Bescherming van de Maatschappij (onder de nieuwe wet wordt dit een bevoegdheid van de strafuitvoeringsrechtbank).

Naast het beveiligen van de maatschappij, heeft de internering ook tot doel om de geïnterneerde therapeutisch te behandelen om zo te komen tot zijn genezing en sociale re-integratie. Daarom vereist de Wet tot Bescherming van de Maatschappij ook dat de internering in principe moet plaatsvinden in een daartoe geschikte psychiatrische instelling. In uitzonderlijke gevallen kan dit ook gebeuren in de psychiatrische afdeling van een gevangenis, ofwel in afwachting van de plaatsing in een geschikte psychiatrische instelling, ofwel wanneer zijn houding een gevaar vormt.

Dit is echter waar het in de praktijk misloopt. Door een chronisch tekort aan plaatsen in geschikte psychiatrische instellingen, zouden er op dit moment ongeveer 1000 geïnterneerden opgesloten zitten in de Belgische gevangenissen (meer dan een kwart van het totaal aantal geïnterneerden en ongeveer 10 % van de totale gevangenisbevolking). Deze mensen zitten in een omgeving die niet aangepast is aan hun noden en waar ze niet de zorg krijgen die hun toestand vereist. Bovendien is er ook een tekort aan plaatsen in de psychiatrische afdelingen van gevangenissen, zodat heel wat geïnterneerden in een gewone gevangenisafdeling zitten, waar die zorg bijna geheel onbestaande is. Tevens kampen heel wat geschikte psychiatrische instellingen en psychiatrische afdelingen van gevangenissen met een tekort aan middelen en aan therapeutisch personeel. Aangezien internering een maatregel van onbeperkte duur is, die slechts beëindigd kan worden als de psychische toestand van de betrokkene verbeterd is, hebben geïnterneerden bij ontstentenis van gepaste zorg geen perspectief om uit hun 'vergeetput' te klimmen.

2. België is internationaal reeds meermaals op de vingers getikt voor zijn interneringsprobleem. Het Europees Comité voor de Preventie van Foltering (CPT) laat zich steevast verontrust uit over de aanwezigheid van geïnterneerden in gewone gevangenissen, over de gebrekkige therapeutische omkadering en over het tekort in capaciteit van geschikte psychiatrische instellingen (zie bvb. CPT Rapport 20 april 2006, CPT/Inf (2006) 15; en CPT Rapport 23 juli 2010, CPT/Inf (2010) 24). Het VN Comité Tegen Foltering (CAT) sprak zich eveneens negatief uit over het gebrek aan gespecialiseerde zorg voor geïnterneerden en het gebrek aan gekwalificeerd personeel, alsook over de plaatsing van geïnterneerden in gewone gevangenissen en het lange tijdsverloop voordat geïnterneerden van psychiatrische afdelingen van gevangenissen naar geschikte psychiatrische instellingen worden overgeplaatst (CAT, *Concluding observations on the second periodic report of Belgium*, 19 januari 2009, CAT/C/BEL/CO/2).

Ook het VN-Mensenrechtencomité is kritisch voor het Belgische interneringsprobleem. Volgens het Comité moet België zo snel mogelijk een eind maken aan de opsluiting van geïnterneerden in gewone gevangenissen en in psychiatrische afdelingen en ervoor zorgen dat zij gepaste zorg krijgen (VN-Mensenrechtencomité, *Concluding observations on the fourth periodic report of Belgium*, 14 augustus 2004, CCPR/CO/81/BEL; VN-Mensenrechtencomité, *Concluding observations on the fifth periodic report of Belgium*, CCPR/C/BEL/CO/5). Reeds eerder stelde het Comité uitdrukkelijk dat de praktijk om geïnterneerden vele maanden lang in psychiatrische afdelingen van gevangenissen te houden alvorens hen over te plaatsen naar geschikte psychiatrische instellingen onvereenigbaar is met art. 7 (het verbod van foltering en van

onmenselijke of vernederende behandeling of straf) en art. 9 (het recht op vrijheid en het verbod van willekeurige detentie) van het Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten (VN-Mensenrechtencomité, *Concluding observations on the third periodic report of Belgium*, 19 november 1998, CCPR/C/79/Add.99).

In het arrest-*Aerts* (*Aerts t. België*, EHRM 30 juli 1998) heeft het Europees Hof voor de Rechten van de Mens zich eerder al uitgesproken over de detentie van een geïnterneerde. Michel Aerts klaagde over zijn detentie voor meer dan zeven maanden in de gevangenis van Lantin, eerst in een gedeelde cel op de gewone afdeling en later op de psychiatrische afdeling. Volgens het Hof vereist art. 5 lid 1 EVRM dat er een verband moet bestaan tussen de grond voor de detentie enerzijds en de plaats en omstandigheden van de detentie anderzijds. Onder art. 5 lid 1 e) – dat de ‘rechtmatige’ detentie van geesteszieken toelaat – is de detentie van een geesteszieke volgens het Hof slechts ‘rechtmatig’ wanneer die plaatsvindt in een ziekenhuis, kliniek of andere geschikte instelling (*Aerts t. België*, par. 46). Hoewel de duur van de voorlopige detentie in de gevangenis – in afwachting van een overplaatsing naar een geschikte psychiatrische instelling – niet wettelijk beperkt is, achtte het Hof zich toch bevoegd om na te gaan of de voortzetting van de voorlopige detentie voor zo’n lange periode ‘rechtmatig’ was (*Aerts t. België*, par. 48). Aangezien de psychiatrische afdeling van de gevangenis van Lantin niet beschouwd kon worden als een gepaste instelling voor de detentie van geesteszieken en Aerts niet genoot van regelmatige medische zorg of van een therapeutische omgeving (*Aerts t. België*, par. 49), stelde het Hof een schending vast van art. 5 lid 1 (*Aerts t. België*, par. 50).

3. In het licht van bovengenoemde structurele problemen, is het toe te juichen dat het Hof de klacht onder art. 2 EVRM niet behandelt als ‘louter’ een zaak van zelfmoord in de gevangenis, maar dat het verder kijkt dan de individuele omstandigheden en rekening houdt met de bredere problematiek van de internering in België.

De eerste zin van art. 2 lid 1 EVRM vereist dat “het recht van ieder op leven wordt beschermd door de wet.” Het is vaste rechtspraak van het Hof dat art. 2 lid 1 EVRM niet louter staten verbiedt om opzettelijk en onwettig doden, maar ook de positieve verplichting inhoudt om ‘passende maatregelen’ te nemen om het leven van personen binnen hun rechtsmacht te waarborgen (*L.C.B. t. het Verenigd Koninkrijk*, EHRM 9 juni 1998, par. 36). Onder bepaalde omstandigheden zal art. 2 lid 1 EVRM vereisen dat autoriteiten preventieve maatregelen nemen om een persoon te beschermen tegen een gevaar voor zijn of haar leven (*Osman t. het Verenigd Koninkrijk*, EHRM 28 oktober 1998, par. 115). De relevante test inzake de preventieve positieve verplichting onder art. 2 EVRM om zelfmoord in de gevangenis te voorkomen, werd uiteengezet in het arrest-*Keenan* (*Keenan t. het Verenigd Koninkrijk*, EHRM 3 april 2001, *EHRC* 2001/37). Eerst moet de vraag gesteld worden of de autoriteiten wisten of hadden moeten weten dat er sprake was van een ernstig en onmiddellijk gevaar op zelfmoord. Zo ja, moet er nagegaan worden of zij alles gedaan hadden wat redelijkerwijs van hen verwacht kon worden om dat gevaar te voorkomen (par. 93). Als dat niet het geval is, zal art. 2 EVRM geschonden zijn.

In par. 73-76 van het arrest *De Donder en De Clippel* stelt het Hof vast dat er sprake was van een ernstig en onmiddellijk gevaar op zelfmoord. Volgens het Hof hadden de autoriteiten moeten weten van het bestaan van dat gevaar (par. 77-78). Het Hof stelt dan duidelijk dat het enkele feit dat De Clippel – die als geïnterneerde recht had op behandeling en volgens de beslissing van de Substituut-Procureur des Konings in de psychiatrische afdeling geplaatst moest worden – zich in de gewone afdeling van de gevangenis bevond, op zich voldoende was om te besluiten dat de autoriteiten hadden bijgedragen aan het risico op zelfmoord en dat zij dus niet alles hadden gedaan wat redelijkerwijs van hen kon verwacht worden (par. 79-82). Na deze algemene

beschouwing dat hij zich niet in de gewone afdeling van de Gentse gevangenis had mogen bevinden, stelt het Hof in ondergeschikte orde vast dat de Gentse gevangenisautoriteiten tekort geschoten waren door geen rekening te houden met De Clippel's statuut als geïnterneerde: bij aankomst werd hij niet onderzocht door een psychiater; hij werd niet in de psychiatrische afdeling opgenomen; niettegenstaande zijn paranoïde schizofrenie werd hij in een gedeelde cel geplaatst; hij belandde in een isoleercel; en de psychiater die hem uiteindelijk onderzocht was niet gespecialiseerd in geïnterneerden en hield geen rekening met zijn statuut (par. 83).

Het Hof had zich simpelweg kunnen baseren op die laatste vaststelling om te besluiten dat de Gentse gevangenisautoriteiten niet alles gedaan hadden dat redelijkerwijs van het verwacht had kunnen worden om De Clippel's zelfmoord te voorkomen, in strijd met art. 2 EVRM. Het is dan ook opvallend dat het Hof doorslaggevend gewicht geeft aan het feit dat de detentie van De Clippel in strijd was met het nationale recht en met een beslissing van een nationale autoriteit. Het opnemen van een geïnterneerde in een gewone gevangenis – en het daarmee gepaard gaande gevaar op zelfmoord – lijkt dus volgens het Hof op zichzelf strijdig te worden bevonden met de preventieve positieve verplichting onder art. 2 EVRM. Nog opvallender is het feit dat het Hof in par. 84 duidelijk de vinger op de wonde legt: de plaatsing van De Clippel in de gewone afdeling van de Gents gevangenis vond duidelijk haar oorsprong in het chronisch gebrek aan plaatsen in geschikte psychiatrische instellingen en in de psychiatrische afdelingen van de gevangenissen. Wanneer er sprake is van een ernstig en onmiddellijk gevaar op zelfmoord (zie hieronder puntje 4), is het falende Belgische beleid op zich voldoende om vast te stellen dat de autoriteiten niet alles hadden gedaan wat redelijkerwijs van hen verwacht kon worden om het voltrekken van die zelfmoord te voorkomen.

4. Tevens interessant aan de art. 2-analyse is het gebruik van de notie 'kwetsbaarheid' ('*vulnérabilité*', '*vulnerability*'); zie over deze notie: A. Timmer, "Discriminatie op grond van HIV-status: van Straatsburg, stigma en stereotypen", *NJCM-Bulletin* 2011, nr. 6/7, p. 747-757). In eerdere zaken benadrukte het Hof reeds het feit dat gedetineerden zich in een kwetsbare situatie bevinden en dat er op de autoriteiten een verplichting rust om hen te beschermen (zie bvb. *Trubnikov t. Rusland*, EHRM 5 juli 2005, par. 68, *EHRC* 2005/96 m.nt. de Jonge). Deze kwetsbaarheid lijkt samen te hangen met de totale graad van afhankelijkheid ten opzichte van de staat waarin gedetineerden zich bevinden. Ook psychisch zieke personen in detentie werden reeds als kwetsbaar bestempeld, autoriteiten moeten volgens het Hof 'rekening houden' met deze kwetsbaarheid (zie bvb. *Keenan t. het Verenigd Koninkrijk*, par. 111). Deze kwetsbaarheid lijkt enerzijds inherent verbonden te zijn met het ziektebeeld van de betrokkenen en houdt anderzijds verband met de moeilijkheden waar zij vaak mee te kampen hebben om op coherente wijze te klagen over mensenrechtenschendingen.

In par. 75 van het arrest *De Donder en De Clippel* maakt het Hof gebruik van een meer geavanceerde versie van de notie 'kwetsbaarheid'. Psychisch zieke gedetineerden zijn volgens het Hof 'op tweevoudige wijze kwetsbaar' ('*à double titre vulnérable*'), zowel door hun status als gedetineerde als door hun psychische ziekte. Het Hof brengt deze 'tweevoudige kwetsbaarheid' in verband met het verhoogde risico op zelfmoord onder de gevangenisbevolking en een verhoogd risico dat verband houdt met het ziektebeeld van De Clippel. 'Tweevoudige kwetsbaarheid' lijkt door het Hof gebruikt te worden als een doorslaggevend criterium om vast te stellen dat er sprake was van een ernstig en onmiddellijk gevaar op zelfmoord. Wanneer er sprake is van 'tweevoudige kwetsbaarheid' – en voor zover de autoriteiten op de hoogte zijn of zouden moeten zijn van de risicofactor van de psychische ziekte – zal er dus *ipso facto* een verplichting op de autoriteiten rusten om preventieve maatregelen te nemen om de betrokkene te

beschermen tegen zichzelf. ‘Tweevoudige kwetsbaarheid’ is dus van cruciaal belang voor de vraag naar het ontstaan van preventieve positieve verplichtingen.

5. Voor de praktijk wellicht het belangrijkste aspect – aangezien elke in een Belgische gevangenis opgesloten geïnterneerde zich hierop kan beroepen, los van een mogelijk ernstig en onmiddellijk gevaar op zelfmoord – van het arrest *De Donder en De Clippel* is het feit dat het Hof een schending vaststelt van art. 5 lid 1 EVRM. Deze schending is tweevoudig: enerzijds was de detentie van de Clippel niet ‘rechtmatig’ in de zin van art. 5 lid 1 e), anderzijds was de detentie niet ‘overeenkomstig een wettelijk voorgeschreven procedure’ zoals vereist door art. 5 lid 1.

Wat het eerste aspect betreft, baseert het Hof zich op de vereiste uit het arrest-*Aerts* dat detentie enkel ‘rechtmatig’ is wanneer die plaatsvindt in een ziekenhuis, kliniek of andere geschikte instelling. Aan die vereiste was er duidelijk niet voldaan in de zaak van Tom De Clippel (par. 106).

Wat het tweede aspect betreft baseert het Hof zich op het feit dat de detentie manifest in strijd was met het nationale recht en met de beslissing van de Substituut-Procureur des Konings (par. 105). Belangwekkend is het feit dat het Hof duidelijk maakt dat art. 5 lid 1 een restrictieve lezing van de wet vereist. De Wet tot Bescherming van de Maatschappij laat principieel enkel de detentie toe van geïnterneerden in een geschikte psychiatrische instelling. De wet laat enkel bij uitzondering en onder restrictieve voorwaarden detentie in een psychiatrische afdeling van een gevangenis toe. Het Hof maakt duidelijk dat dit uitzonderlijk en restrictief karakter ernstig genomen moet worden. Dit valt alleen maar toe te juichen, aangezien het niet toevallig is dat de wet opname in een geschikte psychiatrische instelling voorschrijft: kwaliteitsvolle behandeling en een gepaste therapeutische omgeving zijn immers niet gegarandeerd in een psychiatrische afdeling van een gevangenis. Detentie in een gewone afdeling van een gevangenis zal bovendien altijd in strijd zijn met het nationale recht en dus een schending uitmaken van art. 5 lid 1 EVRM. Hoewel de analyse onder art. 5 lid 1 vrij kort is, houdt het Hof ook hier rekening met de bredere problematiek van de internering. Het Hof had louter het precedent *Aerts* kunnen volgen, maar besloot echter om ook te kijken naar de gebreken in de toepassing van de nationale wet. Waar het Hof in *Aerts* nog de mogelijkheid open liet om te discussiëren over de vraag of een gevangenis ooit als een ‘andere geschikte instelling’ beschouwd kan worden op voorwaarde dat er in behandeling wordt voorzien, is de oplossing in *De Donder en De Clippel* veel duidelijker: detentie in een geschikte psychiatrische inrichting is de regel; detentie in een psychiatrische afdeling van een gevangenis is een uitzondering die strikt geïnterpreteerd moet worden; en detentie in een gewone afdeling van een gevangenis is onder alle omstandigheden verboden.

6. De gevolgen van dit arrest zijn verregaand. Op korte termijn zullen geïnterneerden in Belgische gevangenissen zich op dit arrest kunnen beroepen om vrijgelaten te worden of op z’n minst om schadevergoeding te ontvangen. Op iets langere termijn zullen de Belgische autoriteiten eindelijk de structurele problemen moeten aanpakken. De capaciteit van geschikte psychiatrische instellingen moet verhoogd worden; de kwaliteit van de verzorging in zowel geschikte psychiatrische instellingen als in psychiatrische afdelingen van gevangenissen moet altijd gegarandeerd zijn; er moeten zo ver als mogelijk alternatieven voor detentie uitgewerkt worden; internering moet beperkt worden tot die zaken waarin detentie strikt noodzakelijk is om de maatschappij te beschermen; en er moet meer geïnvesteerd worden in de gewone psychiatrische zorg om zo internering te voorkomen (zie in gelijkaardige zin: Liga voor de Mensenrechten, 28 juli 2011, *Manifest Internering: een betere behandeling voor geïnterneerden*).

Het arrest *De Donder en De Clippel* maakt nogmaals duidelijk dat geïnterneerden anders behandeld moeten worden dan gewone gedetineerden. Aangezien zij aan psychische ziekten lijden, is hun vrijheidsberoving enkel aanvaardbaar op voorwaarde dat zij gepaste zorg krijgen in een geschikte therapeutische omgeving, dit met het oog op hun genezing en hun re-integratie in de maatschappij.

Laurens Lavrysen

Doctoraal onderzoeker, Human Rights Centre, Universiteit Gent